

VERKLARING VAN BESCHERMING VAN BOS, WATER EN MENS IN ZUID-SURINAME: Samenwerking voor een duurzaam beheer van Zuid Suriname

Voorwoord

De Overheid, Trio en Wayana gemeenschappen en de Niet-gouvernementele organisaties hebben het initiatief genomen om de mens, het bos en water in Zuid-Suriname te beschermen (bos en water hierna te noemen het "bos"),

- Ervan uitgaande dat de cultuur van de Trio en Wayana gemeenschappen jarenlang is gekoesterd en heeft gezorgd voor waardebehoud van het bos. De gemeenschappen zijn vrijwel geheel afhankelijk van het bos en willen zekerheid voor het voortbestaan van hun mensen en hun woongebied.
- Ervan uitgaande dat de steeds groter wordende bedreigingen een gevaar vormen voor de mens en het bos in Zuid-Suriname. Met name druk van de kleinschalige goudwinning en de infrastructurele werken die steeds meer verspreidt naar het Zuiden van Suriname.
- Ervan uitgaande dat de Trio en Wayana gemeenschappen recht hebben op grond en de oplossing van het grondenrechten vraagstuk langer duurt dan verwacht, terwijl de bedreigingen voor het bos in Zuid-Suriname elke dag groter worden. Er kunnen alvast stappen genomen worden voor het bewaken, herstellen en bevorderen van een gezond voortbestaan van de leefomgeving van deze gemeenschappen.
- Ervan uitgaande dat de Trio en Wayana gemeenschappen reeds een gezamenlijke bescherming- en ontwikkelingsvisie hebben ontwikkeld en deze gepresenteerd aan de regering op 6 December 2014.
- Ervan uitgaande dat de Trio, Wayana en Aluku gemeenschap van Zuid-Suriname en belanghebbenden van Paramaribo en andere plaatsen uit het kustgebied betrokken zijn geweest in een 12 maanden durend proces van informatie uitwisseling, consultatie en dialoog over de bescherming van Zuid-Suriname. Dit proces heeft plaatsgevonden volgens de culturele tradities en de internationale standaarden voor het participeren van gemeenschappen.

Wij gaan samenwerken om de evenwichtigheid van het bos te bewaren zodat het kan voorzien in een gezond voortbestaan van het bos in Zuid-Suriname in het bijzonder, en in het algemeen voor Suriname. Het gebied van samenwerking is weergegeven in de Annex.

Samenwerken geschiedt door elkaar periodiek te ontmoeten, alle informatie te delen, openlijk zaken te bespreken, goed te luisteren en eerlijk naar elkaar toe te zijn. Een ieder van ons heeft een bepaalde taak in de samenwerking, die met respect voor elkaar wordt uitgevoerd zodat we ons uiteindelijk doel van bescherming van Zuid-Suriname bereiken. Elk van ons is verantwoordelijk dat de samenwerking goed verloopt, en daarom is er regelmatig reflectie en evaluatie nodig.

De samenwerking voor de bescherming van Zuid-Suriname is in deze fase gestoeld op vijf pilaren: leiderschap en cultuur, bescherming, balansbehoud, duurzame ontwikkeling en financiën.

Pilaar 1: Leiderschap en Cultuur

Wij willen goede leiders hebben die in staat zijn het gebied te beschermen en tegelijkertijd de gemeenschap te ontwikkelen. Een goede leider is iemand die de geschiedenis van de gemeenschap goed kent, de spiritualiteit erkent en een toekomstvisie kan vormen zodat de gemeenschap vooruit komt. Een goede leider is een voorbeeldfiguur voor zijn mensen en die vertrouwen geeft aan de gemeenschap. Een goede leider luistert goed naar het volk, is open, flexibel, onpartijdig en kan conflicten oplossen. Een goede leider doet wat er is beloofd, is innovatief en oplossingsgericht. Een goede leider is een goede onderhandelaar voor het dorp, die de buitenwereld goed kent en ook erkend wordt door deze buitenwereld.

Elke goede leider zal zich inzetten om:

- Een visie te ontwikkelen voor de bescherming en ontwikkeling van mens en bos in Zuid-Suriname. De overheid en andere partners op de hoogte stellen van deze visie.
- Alvorens beslissingen te nemen eerst goed onderzoek doen en afbakenen wat goed en slecht is tezamen met de gemeenschap en eventueel partners.
- Alvorens beslissingen te nemen eerst te overleggen en toestemming te vragen aan de gemeenschap.
- Goed te communiceren naar de overheid, partners en andere dorpen in Zuid-Suriname.
- Investeringsaanpak te trekken voor het dorp en ondernemerschap stimuleren om de gemeenschap vooruit te brengen. Hierbij horen het instellen van een dorpsontwikkelingsfonds en identificeren van potentiële donoren.

Pilaar 2: Bescherming

We willen het bos van Zuid-Suriname beschermen voor het leven van alle Surinamers en datgene waar het leven van afhankelijk is. Dat betekent dat het bos zijn kracht en integriteit moet behouden, en in stand wordt gehouden om:

- Te voorzien in zuurstof/lucht, medicinale planten, dieren, bodem/grond, rivieren en kreken, voeding, kostgronden, houtsoorten, en genetische hulpbronnen.
- De instandhouding van het leefsysteem en van de cultuur, inclusief sjamanisme en traditionele kennis.
- Het tegengaan van klimaatsverandering.
- De gezondheid van de mens en de leefomgeving veilig te stellen door het tegenhouden van schadelijke invloeden van buitenaf zoals goudwinning, commerciële houtkap, wegaanleg vanuit grote steden.
- Identificatie en vastleggen van kennis over planten, met name het identificeren en vastleggen ten behoeve van de nationale collectie.
- Te voorzien in de semi-nomadische leefwijze van de Trio en Wayana gemeenschappen van Zuid-Suriname.
- Het behouden van Suriname's watervoorraden waarvan 63% afkomstig is van Zuid-Suriname.

Bosbescherming is een gecombineerde taak van de Trio en Wayana gemeenschappen, de overheid, en de niet-gouvernementele organisaties. De inheemse rangers (Indigenous Park Guards; IPG), reeds actief in Zuid-Suriname, zullen worden ingezet om het bos te monitoren in samenwerking met andere organisaties.

Er zal goede afstemming zijn tussen de partijen en beslissingen over bescherming worden gezamenlijk genomen waarbij de culturele waarden en normen van verschillende partijen gerespecteerd worden. Er zal een systeem worden ingesteld om periodiek te evalueren en het surveillance systeem steeds te verbeteren.

Pilaar 3: Balansbehoud

De balans tussen bosbescherming en gebruik/ontwikkeling wordt behouden door het vaststellen van een evenwichtige strategie die ook bijdraagt aan de totale balans in Zuid-Suriname. Balans wordt primair behouden door maatregelen te nemen op dorpsniveau: balanceren van het intern sociaal systeem en het balanceren van de (potentiële) invloeden van buitenaf.

Balans houden in een dorp

- Elk dorp maakt een dorpsontwikkelingsplan (Annex)
- Elk dorp heeft een aantal keren per jaar overleg met de overige dorpen van Zuid-Suriname om te praten over haar ontwikkelingsplan.
- Elk dorp zorgt voor een organisatie in het dorp om ontwikkeling te stimuleren.
- Elk dorp zorgt voor cultuurbewoud bv. overdracht van taal en traditionele kennis.
- Elk dorp zet zich in voor de educatie van haar jongeren.
- Elk dorp legt regels vast die de balans tussen bosbescherming en gebruik/ontwikkeling bevorderen. De traditionele regels en regels voor het commercieel gebruik van het bos door de gemeenschappen zelf zijn hier een onderdeel van.
- Elk dorp zoekt naar mogelijkheden van duurzame werkgelegenheid.
- Elk dorp zorgt voor een systeem voor de eerlijke verdeling van inkomsten waar de gehele gemeenschap van op de hoogte wordt gehouden.
- Elk dorp kiest partners voor het ondersteunen en zoeken naar fondsen om de continuïteit van de bescherming van het bos en duurzame werkgelegenheid van de gemeenschap te garanderen.

Balans houden van het dorp bij invloeden van buitenaf

- Elk dorp bewaakt de bomen en het water zodat er geen vervuiling optreedt en het bos krachtig blijft.
- Elk dorp bewaakt de gezondheid van de mensen tegen schadelijke invloeden van buitenaf.

- Elk dorp bewaakt zelfstandig sportieve activiteiten die hij goed- of afkeurt zoals de activiteit van sportvissen en jagen.
- Elk dorp verbiedt goudwinning en houtkap activiteiten van buitenstaanders.
- Elk dorp laat eerst een studie doen (sociale en milieu) naar de effecten van de ontwikkelingsactiviteiten die grote invloed hebben op de gemeenschap bijv. het aanleggen van een weg.

Pilaar 4: Duurzame Ontwikkeling

Bosbescherming gaat gepaard met de ontwikkeling en het welzijn van de mensen die wonen in Zuid-Suriname. Concrete voorstellen voor het creëren van inkomsten en werkgelegenheid voor de mensen wonende in Zuid-Suriname zijn:

- Verkoop verwerkte peper door het opzetten van een peperfabriek.
- Verkoop Braziliaanse noten door het opzetten van een notenfabriek.
- Uitbreiden van het systeem van surveillance door versterken van de Inheemse Park Rangers (IPG), onder leiding van het traditioneel gezag en in samenwerking met gewapende machten zoals politie, jachtopzieners en controleurs van de ordening goud sector.
- Opzetten van eco-tourisme resorts.
- Verkoop van landbouwprodukten o.a. vruchten.
- Verkoop van veeteeltprodukten o.a. pluimvee, honing.
- Verkoop van water.
- Verkoop van arts en crafts.

Uitgangspunten voor het kunnen ontwikkelen van deze initiatieven zijn:

- De gezondheid en veiligheid van de mensen moet gegarandeerd zijn. Westerse gezondheidszorg is aanwezig en traditionele kennis wordt levend gehouden.
- De nutsvoorzieningen zijn aanwezig zoals elektriciteitsvoorziening, watervoorziening en telefoon/internet
- Transportmogelijkheden zijn aanwezig voor de afzet van producten.
- Educatiemogelijkheden voor de mensen in Zuid-Suriname zijn aanwezig.
- Zoveel als mogelijk in eigen beheer initiatieven ontwikkelen, waardoor training en begeleiding belangrijk zijn.

Pilaar 5: Financiën

Allen die samenwerken zijn verantwoordelijk voor aanvragen van financiën en het goed uitvoeren van gefinancierde projecten. Een ieder heeft een rol in het aanvragen van financiën. Deze lijst is een verloopige lijst en kan op een later tijdstip aangevuld worden.

1. Project idee: Degenen die het project idee naar voren brengen bv. de gemeenschappen, herbarium.
2. Project schrijver: Degene die het project schrijft bv. Esav, herbarium, Attune, CI, WWF, OIS, Bureau VIDS, ACT.
3. Project bemiddelaar: Degene die het project aanbiedt aan donoren en kijkt als zij geïnteresseerd zijn bv. CI
4. Project donor: Degene die het project financiert bv. WWF, UNDP small grants program.
5. Project uitvoerder/begeleider: Degene die het project uitvoert en begeleidt in het dorp/plaats bv. Herbarium ESAV, ACT.

De samenwerkende organisaties zien verschillende mogelijkheden voor het financieren van de bescherming van Zuid-Suriname, zoals: 1) het aanvragen van staatsmiddelen, 2) REDD+, 3) waterverkoop en 4) lokale donoren (bedrijven).

Er zal een samenwerkingsfonds worden ingesteld dat zich zal inzetten om fondsen te werven. De projecten die in aanmerking komen voor fondsen zijn in algemeen belang en vanuit de gemeenschappen aangevraagd. Alle projecten die worden aangevraagd hebben te maken met de bescherming en ontwikkeling van Zuid-Suriname. In het fonds zullen verschillende rollen worden ingevuld. De samenwerking voor fondsvorming houdt in dat we verder communiceren en ons organiseren (herstart van Stichting Tareno ma Wajanaton – aKoronmato TALAWA).

IPONOKTO IKURUNMATO, ITU, TUNA WITOTO SOIRE SURINAM WENJE: Etakere wetakoronmato ipimetipin Soire Surinam ipinmato

Wapono omi

Ma lanti, Tareno, Wayana ton ja ma akoronmanaton mare tipunese ijane Soire Surinam iturunmatofe itu, tuna ikurunmaseta.

- Sekken nai Tareno ma Wayana ton kiwekto kon tinontae re ijane mereme namoror kure reken itu tiree ijane atitome namoro aeneme itu janme ipatakon wenje.
- Ma menjare namoror ipata terema ne ke, tere nai itu iheren ma san ton koutu pekenton namoro soire ja to niten.
- Ma namoro tinono apëise mërëme irë kapota ninmëjan mërëme ipatakon Soire Suriname weiwararë. Monome nejanken ikërënmato irëme penankirë nikurunmanto seken aeneme tiwehto kon ipinman.
- Tarënoton wajana ton mare arukuton namoro nai Soire Surinam weinjanton seken Paramaribop onton namoro 12 nunnë ponarën tiwëturëë ëija namoro. Tiwëturëë Soire weinje ikurunmatopë. Seken tînetëkon tiwehtokonpë tiwëturëë antinaun tiwehtokonpë.
- Tarëno Trio ton ma Wajana ton marë namoro kinëturu nono ikurunmatopë irë ipono neto lantija 6 risenpë 2014 mao wëturuto kinei.

Wëturuto kinei ëtakëzë orokome wehtopë itu ipinmatopë kure aeneme wetome Soire Suriname weinje Surinam ikurunmatome.

Ëtakërë orokome wehto epo nai ëija wëinpato ëija wëturuto ëija kînehtë kon rîtome. Kure etato seken tërëmarë nai ëija wëtakoron mahto ma seken itu ikurun mahto Soire Surinam weinje. Irëme nai kure wëturuto ëija kinëtëkon kure tîrîtome.

Irënai wapono Soire ikurunmato irënai 5 me Itunuton irënai entume wehto kîwehtotaerëi wehtome Ikurunmato ëisaporo iwehtome ipimetihpin tijahpëke wehto ma irepepisi karakuri.

Itunu ipiteto entume kiwehtotaeri wehto 1

Kuranoton senai tēntume kure ainja ipata ikurun matome ainjaja kurano pata akenatēne kure tīmoitī imoine. Kure tīmoitī eponan kure ēturukemarē.

Tērēnai kurano pata entume teesen:

- Tinehtë rīne itu ikurunmatopē Soire weinje ma lantija tīnehtëiponone.
- Kure ipunēnepitē seken imene kane marē ano kure ipunēne tīmoititonmarē ano kure ano kureta katoke.
- Wapopitē ehtëto nejan irēnpēpēē iponoto nejan irēnpēpēē pata pontomoja iponotome.
- Kure Lantija wēturuto seken tiwērēn pata ponton Soire Suirnam weinjanton.
- Pata ijapēpē wēturuto irē nai pata akoronmatopē. Ipunēhtome anpēē kara kuri en tu epitome.

Itunu ipitēto 2: Ikurunmato

Soire weinje itu ipīnmase kīmūnjamo aktao irēnai kure Surinam pontomoja. Irētao nai aeneme kīrīnekon:

- Ma irētao kurano poke itutaon epī mēparēton apun ipēriton ērepaton tīpite weweton nono toun tījanosenton.
- Aeneme wehto kiwehtotaeri itu epi iwarēto kiwehtoponpē ēwarē wehto.
- Tiwērēken nono iwehto tiwērēken irantato iwehto.
- Ma kure aeneme iwehto ikurunmato koutu pēkēnpēē ēēmarītopēē wewe akēnetonpēē.
- Seken ēiwarē wehto apētopē seken ēiwarē irīpa ta iwehto tiwērēn pata pon tomoja.
- Ma seken Soire weinjanton Tarēno ma Wajana namo nai ajarēnna tētēkehton.
- Seken tuna ikurunmatopē Soire Surinam weinjanton irēpo nai 63 purusen irēpo iweike tuna.

Itu ipinmaneme nai Tarënoton Wajanton mare akoron manekon nai Lanti orokanisasi ton. Tarënoton itu ikurun maneton namoro Soire Surinam ikurunmatan namoroke.

Kure manoro nêturutan eija ma kure namo tînektê rîtan. Itu ikurunmato imoito taerê namoro nikurunmaton.

Itunu ipitêto 3: Eisaporo iwehto apêhtome

Itu ikurunmato ma itu apêhto itataunkaken. Inakêsewa wewe tîpînerêken nêtakêjan wewe iwae ahtao nepe kaponsa tîmoitirîja têrepa.

Êisaporo iwehto patapo pata injanopî rîjan

- Pata ijapêpê nêturujan êija. Ma seken patapon ton nêturujan êija. Tînehtêkon rîjan êisaporo pata ijapêpê.
- Ma pata ponai orokani sasise tipa ta akoronmatome.
- Ma pata pon nai tîkutu rutaerê tîweise tîjomitaerê tîweise penatonpêtaerê tîweise.
- Seken namoro murehtiton enpatopê nipunêjan.
- Seken imoito marê irê patapo itu ipinmatopê pata tijakpêke iwehtopê.
- Seken Tarêno ton inmoi seken Tijarêne rêken itu apêhtopê.
- Pata nai ipîmetîpînse orokome wehto.
- Irêpata nai aeren tae pata ijapê ajakase wîtototon iwarê.
- Irêpata nai neratên tokoronmane kara kuri entu itu ikurunmatome ma ipî metîpin orokome wehto.

Esaporo iwehto patapê tiwêrên iwektopê

- Irê pata nai itu ikuruman tuna ituruma ekêrênmae iwehtome.
- Irê pata nai aeneme wehto ikurumna witoto ton êsenê esewa iwektome.
- Ire pata nai emami nai wa tuna kaon ton pe ma piipo ton pe.
- Ire pata nai koutu pe weine seta ire pata po tiweren pee to mo ja.

- Ire pata wapo pite weturu jan eija. Ipunetome eija, ma namoro mare sameken kure kaewa uimenekan pite to.

Itunu ipiteto 4. Ipimetipin pata akoronmato

Itu ikurunmato nai pata akoronman Soire Surinam po sekken oroko wekto ekaranman witoto moja Soire Surinam wenjantomo:

- Namoro nai pëpel faprik ri se lipatakonpo.
- Ma tuha ifabriek ri se mare to namoro tipata po.
- Sehken itu sikoutu ikarite se namoro eikare tinono kon po etakere mare namoro tiwetakoron mase sikoutu ke koutu imenekane ke.
- Sehken namoro tirise turakanen pe wehto.
- Sehken tena sen ton epekafoto me.
- Sehken nai tarimikaen ton arimihane namoro kurairu ma wane.
- Tuna epekafoto.
- Tika sen ton epekafoto mare.

Ma sere pe ontwikkelen iwekto ripon:

- Sehken aeneme ma ikurunmato kure nirijan, pananakiri epi ma. Itu taon epi mare apeise namoro.
- Sehken namoro tituri se, kurano tuna, ma terepon ma mano ape internet.
- Namoro tinepekafoton areto se namoro.
- Sehken ipakoro kon se namoro Soire Surinam wenje.
- Sehken namoro eikare pato ikurun mase tiweinpase mare namoro.

Itunu ipiteto 5 Karakuripe iponokto

Amerare eitakere etakoron maketon karakuri se namoro tireenton ritome. Sehken iretao nai inirikon. Ire nai panpira tao.

1. Tireen ipunekto: nere nai ipune ne tireepe, witotope, tenen.
2. Tireen imenuktene: nere nai tireen imenutene, taken, Esav, Herbarium, Attune, CI, WWF, OIS, Bureau VIDS, ACT.
3. Tireen pe eturuke: nere nai tireen ekaramane karakuri entuja taken kure ija aktao CI apon.
4. Tireen karakuri entu: nere nai tireen irepenten taken WWF, UNDP ma Small Grants Program.
5. Tireen tirine: nere tireen rijan ma pata akoronman Herbarium, Esav, ACT.

Etakere etakoron makekton namoro nenen karakuri pe ma ikurunmato Soire Surinam wenje: lanti ja karakuri epekato ma REDD+ ja tuna epekafoto ma fabriek entutonja.

Ma sehken nai tere pata akoronmato fe tesen pata ijafe pe neturu jan ikurumatofe mare Soire Surinam enje ma sehken mare tere etakere wetakoron mato Ire eka (Stichting Tareno ma Wayanato – akoronmato Talawa).

Maka eitop itu, tuna kaliponotom pīnaniptokpēk Zuid- Suriname po
Ētakēlē maminutop etipil lo pinaniptehpēk mihjale Zuid- Suriname po

Akīmatop

Lanti, Trio, Wayana omalalē organisaties tom. Kaliponotom, itu, tuna pīnanihpōhe Zuid Suriname po.

- Wayana, Trio ituhtalītōmlē itu ēnawohanēmalato. Masike man ituh pehnē hemalē. Meham man tepamhe etu pēk masike itu awohanēmala mēneitam.
- Koleman olokohan kom itu pēk lome itu ohanēmetot ipohnēptop koutu pēkkēn kom. Tuna wewe ohanēmetot . Tēwēkemap tēi tēwaptau wēhe.
- Uhpaklē man wayana Trio malē ituhtau ulē eitop tuwalē. Masike te grondenrechten enelai mahelaman tot tīpatakōm pīnanīpīhe akename.
- Wayana trio malē kunētuluēlakele WJT Conferentie Apetina po 6 december 2014 aptau tīlonkom pīnanīp tokpēk kunimilik tot mēlē pampila nekalēnetot lanti ja
- 12 me nunuwē Wayana, Trio aluku malē iwētuto ponīkom tīlonkompēk tala kulon kom sipīnanīpjatēu kunka tot.

Ētakēlē kumaminumtei itu pīnanīp tohpēk. Awohanēmala itu eitohme Zuid Suriname po mīhja. Malalē ētakēlē tēmamine kuwap tawēhē ahpela heit hetuwalonumatēi pētuku tuwalē kuweitopkom hehalētu kētutei ētakēlē kētapotomatēi.

Molonab 5 me iloptailēntom

1. Luden-umītīn
2. Cultuur-ulē kuweitop kom
3. Balans- Akalamatap
4. Duurzame ontwikkeling- Eutē apotoma top etīpēmēpīn
5. Financiën-kalakuliupitop

Leiderschap en cultuur

Umītīn malalī ulē kuweitop kom. Umitīn ipokan tīpata apētōmane tīpata kulunmane.

- Umītīn uhpak eitopōnpē tok tuwalon tamusitom ētutop tuwalon. Ētēno kom apotōmane uhpak eitoponpēpēk tuwalon wantē tēweihamo pēk malē.
- Umitīn tīpēk lēken ipohnēphe tapek tīpatalītōm malē ipohnēpne. Tinīpanak matpētōm ēkalēne tīwekītōmoja.
- Malali lanti organisaties tom tuwalonumane tīpata eitohpēk malalē ēloptailontom ikīlēmēnē tīpatau.

- Umītin ētī īlīhe aptau tēwetu hem ēutēnokom malē.
- Pētuku tēwētu hem lanti malalē ēutēnokom malē.
- Kalakuli pēk tēwētu hem tīpata apotomatohpiek.

Bescherming – Ikukunmatop

Itu pīnanīpīhe kutatēi ēhmelē Surinam pono kome.

- Itu wame eitop ekalēja ēhmele ise kuweikom mohpēman. Tēhamotom lo tuna amahtom tēpīhamoīmē, tīwē tīwē lēn wewetom malalī kohlehnē.
- Ulē kuweitop kom sipihanīptēi malalē kutuwalonukom malē.
- Iweina top tom ēhkenkimatop pēk tēpamhē hē.
- Itu pinwē kutatei uwa me ituh talē tom eitohme.
- Tuwalē eitoptom pēk tēpīmahamo ituhtalītom pēk.
- Ēitē Wayana Trio malē tēpotomama nomkom ene ja.
- Iloptaile man tuna tīkulun mai he 63% tuna mēmmēk ja Zuid Suriname poinē.

Wayana Trio lanti malalē organisatie mēnēmaninum ja ētakēlē lo kulunmatoh pēk. Busiskoutu tom oloko eitop apēhja itu kulunmatoh pēk. Masike oloko eitop apēi tīhwē mēnētujatot ētakēlē maminumtop.

Balans- Aklamato

Ise eitoptompēk lēkēn man einē isela eitoptop pēkēla kutatēi maptau man ipak lēken itu.

- Masike ta hakla me tēu ipēkela kuweitop kom ise kuweitopkom huwa.
- Ēhmelē ēute kuptē tēweihamo mēnēh momtan ētuke ētakele ēutē apētomatohpēk ipohnēptohme.
- Ēhmelē ēute huptē tēweihamo tēweitopkom li ēninomtala mēneitan peito pihtop epatan tot tēweitoponpīkompēk etīpīla eitohme.
- Ēutē kuptē tēweihamo pētuku tīpeinomkom epapotan sikolopēk.
- Ēutē kuptē tīmoihem mīhpē mēneitam.
- Ēutē nohom tēmamine mēneitam enatēmēpinpēk
- Tēmaminamo pētuku tīkala kulinkom ītan ipok lēken kalakulīhpē iweitop kome.

- Ise kuweitopkom pëk lëken kutatëi tëmamine
- Ëutë kuptë tëweihamo kalakuli upija lo itu kulum ma tohme

Ta taklamahem nëtija pëpta ëutë poinë imëkitpëtom oloko ëpatau aptau

- Ëhmele ëutë kuptë tëweihamo pëtuku tuna kulunatantot.
- Ëhmëlë tuwalë ëutë mëneitan uwamela eitop tom pëk tîwëlën poinë kalipono tumëkhe aptau.
- Ëutë kuptë tuwalë mëneitam ënîkjam kom apësihan kom pëk
- Ëhmëlë ëutë kuptë man koutu pëken kom helanma
- Tîlike eitop ëitop ëutë nëti ja ëutë aptau tîweka ëutë nëtija ëutë nokom malë

Duurzame ontwikkeling- Ëutë apëtomatop eti pëmëpîn

Tala ëutë nokom maminumtop nëheneja

- Asi ekamtop malalë tala asi fabriek manu nëta puwe
- Utuqe fabriek tukukë ekamtohme malalë busisikotu tom kole mënë tîtan.
- Malalë foto ponokom busisikotututom mënë mënëmmaminamja foto ponokom busisiko tutom malë basijatom malë.
- Busi sikoutu tom maminumtom anumhak uhpolopsik mënitiya malalë ëutë enenanom malë mënemaminumjatot malalë ëtakele foto sikoutu tom malë mënemaminumjatot. Malalë koutu pëkënkomm eneanom. Malëhne mënemaminumjatot.
- Touristompëk tēpîmahamo ekamtop
- Malalë unwantanîpitpitom ekamtop ipohnëptop
- Wanë tuna ekamtop malalë ëoi ituhtalitom ekamtop
- Tîhamo tom ekamtop malalë ëpi ituhtalitom ekamtop
- Tîhamo tom ekamtop malalë ëpi ituhtalitom ekamtop tîhamo tom ekamtop
- Tala mësinkom meneja ëutë apëtomatop
- Uwame jamephak ipok ëhëwakë lëken meneitan tot

- Hakënë ëpi pakolon aptau man ipok palasisi epit ëpi ituhtali huwa
- Malalë hawemkatop tuna. Walawalam eitop internet tomohpe ëute
- Etikompalë ekamtop opalan of kanawa etikompalë alëpotop
- Malalë pëtuku ëutenokom mënëhepatan Zuid Suriname po
- Ëpatën mësin kom pëk tuwalonu matën

Kalakuli upitop

Ëtakëlë temaminamo kakakuli upoja hapëm tihem itëtohme. Malalë ëhenetawëla mantot . Ëhekatip liken mantot tëmamine mënëtapëtome tot.

1. Ipohneptop tihempëk mënëtuja ëutënokomoja tuwalë iweitopkome
2. Tihem imilikne ipohnëptop ESAV, Herbarium, Attune, CI, WWF, OIS, Bureau VIDS, ACT. Mëham pona pampila alëpone
3. Imilikutpë alëne kalakulikpan komoja ipohnëptop CI tomoja
4. Kalakuli ekalëne ipohnëptop WWF, UNDP Small Grants program
5. Tine apëtomane ëutë tihempëk ipohneptop Herbarium, ESAV . ACT

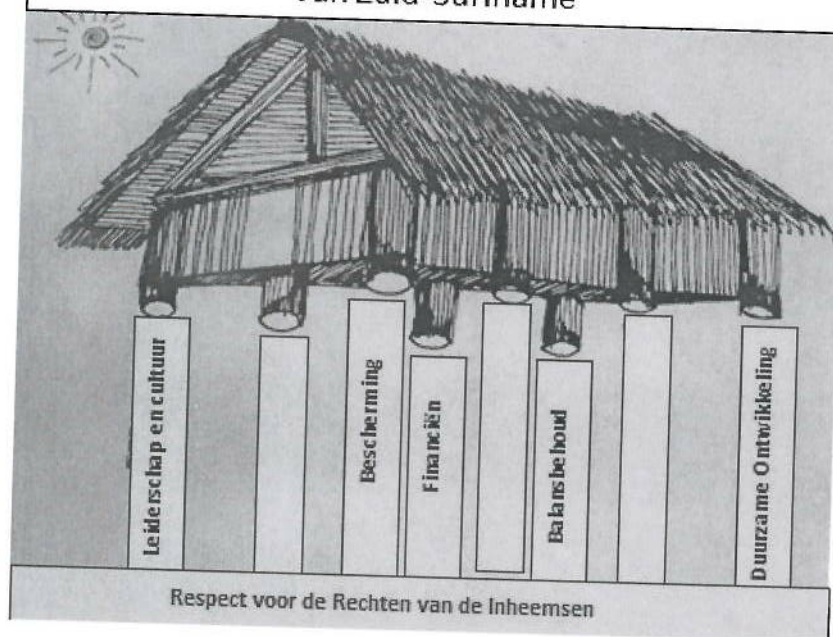
Ëtakëlë tëmaminumhamo kalakuli upija Zuid- Suriname ikulunmatohme

1. Lantija menupojatot
2. REDD +
3. Tuna ekamtohme
4. Kalakuli upohnëtot pepta bedrijf tomoja

Kalakuli man tupihehe kalakuli eni apuwatohme kalakuli mëtë ëutë katop ëhmëlë tihamo malalë ikulumatop ëutë apëtamatop he man Zuid- Suriname po.

Kalakuli eni enenanom man ëtakëlë pëkenalila kakakuli enelihtau. Malalë ëtakëlë mënëtuja tot. Kakakulipëk Talawa Apuwaimëtohme.

Pilaren voor het Nieuwe Paradigma van Bescherming van Zuid-Suriname

Deze verklaring is opgesteld door de participanten van de dialoog in samenwerking met Attune (proces ontwikkelaar en begeleider) en vertaald door de officiële vertalers van de Granmans van de Trio en de Wayana gemeenschappen.

Paramaribo, 5 maart 2015, getekend door:

Apetina

APTUK-N

Palumeu

madena

Alalapadu

Jitashé

Amatopo

Peppa
amatopo

Conservation International Suriname

J. Goedscholk
exec. director

Kwamalasamutu

A. A. Sango

Tepu

moshesi - Sanaupe

Kawemhawkan

I. pelenapin

Sipaliwini

Essikio

World Wildlife Fund Guianas

Laurence Gomes
Suriname country representative
L. Gomes

Schelte Eric (Samoe) stg kuluwayah

Tracy, Dorothy Nationaal Herbarium

Aloema Tokae Josien Suriname (BBS)

Dudney Christiaan

OIS/COICA

E.S.A.V het Inheems Platform Chuschaan

Handwritten signatures and initials, including a large 'P' at the top, a circled signature, and initials 'MK' below it.

Overzicht Participatie SSCC dialoog 6 feb- 5 maart 2015

Organisatie	Aantal dagen van participatie
CIS	9
ACT	7
Tropenbos	2
Nationaal Herbarium	9
Probios	6
NRCS/CMO	5
WWF	9
ROGB	6
STS	3
OIS	7
VIDS	4
Cuard	1
Universiteit (ADEK)	1
SBB	4
UNDP	1
Medische Zending	2
Min van ATM	2
SFOB	1
Bureau VSG	1
Kabinet van de President	2
NB/LBB	1
Min van ROGB	2
Min van Juspol	2
Proterra	4
NIMOS	1
ESAV Inheems platform	3
Nederlandse Ambassade	1
Stichting Kuluwayk	2
ABS	1